

1158

INSEMNAŘI DIN CAMPANIE

(22 IUNIE — 8 AUGUST 1913)

DE

Locotenent în rezervă N. BĂNESCU

DIRECTOR DE STUDII LA LICEUL MILITAR DELA MĂNĂSTIREA DEALUL.

(Extras din Revista Infanteriei, XVII, 201—2)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI

INSTITUT DE ARTE GRAFICE « UNIVERSALA »

No. 14, Strada Covaci, No. 14

1913.

INSEMNA RI DIN CAMPANIE

(22 IUNIE — 8 AUGUST 1913)

DE

Locotenent în rezervă N. BĂNESCU

DIRECTOR DE STUDII LA LICEUL MILITAR DELA MĂNĂSTIREA DEALUL.

(Extras din Revista Infanteriei, XVII, 201—2)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI

INSTITUT DE ARTE GRAFICE « UNIVERSALA »

No. 14, Strada Covaci, No. 14

1913.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2008 02127

*Domnului Lt.-Colonel I. Anastasiu
și ofițerilor batalionului 3 al regimentului 3
Dâmbovița No 22.*

22—23 Iunie.

O telegramă mi-aduce ordinul de a mă prezenta **îndată** la Mănăstirea Dealul. Eram mobilizat și **trebuia** să iau în primire, la școală, compania elevilor.

Fusesem, **cu o zi înaintea** în București, iaca să-mi **completez** echipamentul și aflasem acolo o mișcare, pe care numai în momente neobișnuite o văzusem. Gemea Calea Victoriei de lume. Pretutindeni se discutau, aprins, faptele zilei, se comentau știrile, pe care edițiile „speciale” ale gazetelor le aruncau, senzațional, la fiecare ceas. Și, **în nepotolita** frământare de oameni, aceeași **întrebare** se deslușea, la tot pasul: „De ce nu se **mobilizează**? Ce se mai așteaptă?”.

Strigătul de războiu era acum stăpân pe opinia publică.

Pornisem din București cu această convingere și așteptam, foarte curând, chemarea. De aceea **telegrama** nu m'a surprins de loc. M'am gătit **repede** și m'am dus la gară. Aflu însă că trenurile obișnuite nu mai circulă. Unul, militar, trecea **spre** București, către seară, și nu eram sigur dacă

are legătură cu Târgoviște. Mă hotărîi prin urmare să mă duc cu trăsura. Din București, începuse, încă de dimineață, a se porni trenurile în serviciul oștirii. Eră o priveliște nouă și, auzind că peste câteva momente se așteaptă sosirea unui asemenea tren, rămăsei în gară. După vreo zece minute, aud șueratul prelung al mașinei. Intră, gâfâind, în stație, târând după dânsa zeci de vagoane, ticsite de lume. Olteni, în straie albe, studenți, tineri din mahalalele Bucureștilor, îngrămădiți în vagoane, înghesuiți afară, pe platforme, pe scări, pe coperișuri, învârteau în aer pălăriile, cântau, jucau, în asurzitoare chiote de bucurie. Publicul din stație răspunse cu ovații. Acelaș suflu războinic înfioră, în clipele acestea, pe toți. O voce mă chemă, la fereastra unui vagon. M'apropii și deosebesc un tânăr înalt, într'o nouă uniformă de Sub-locotenent de infanterie. Eră un fost școlar și un bun prieten, ofițer de rezervă. El mergea, voios, spre Craiova, mulțumit că ne mișcaserăm, în sfârșit, și noi. Vorbiă cu însuflețire și ardeă de nerăbdare a trece mai repede în țara de unde ne venise, zilnic, atâtea insulte. Când s'a urnit trenul din stație, multă vreme am urmărit vioaia figură veselă dela fereastra vagonului. Cine mi-ar fi putut spune că vedeam atunci pentru cea din urmă oară figura tânărului meu prieten? Eminentul școlar dela Craiova, entusiastul dela Universitate, naționalistul înflăcărat dela „Neamul Românesc”, — Mihail Lăzărescu-Olteanu s'a stins de boală, repede, în aceste puține zile de companie.

După amiază, pornesc cu trăsura. Prin satele ce întâlnesc, grupuri-grupuri stau oamenii de taină, în șosea. Jandarmi trec iute pe ulițe. Zvonul de războiu cutreierase țara.

La școală, iau repede în primire. Slobod acum, căpitanul pleacă la Divizia sa, la T.-Severin. În tovărășia a doi ofițeri ai școlii, petrec o seară tristă. Vuiă, par'că, aerul de gățirea ce se făcea pretutindeni, pentru războiu. Și, cu aceeaș ciudă, ce mi se înfipsese, ca un cuiu, în suflet, mă întrebam mereu, cum voi putea sta eu aici, în această liniște de mormânt, când țara toată se zbugiumă înfrigorat.

A doua zi rămân de tot singur. Cei din urmă ofițeri pornesc la corpurile respective. Prevăzători și, desigur, pesimiști, ei și-au strâns cu grijă lucrurile în lăzi, le-au pus etichete, au însemnat adresa unde să se trimită, în cazul când nu s'ar mai întoarce îndărăt.

Pierdut în gânduri, cutreieram întinderea curțiilor, aproape pustii, ale școlii. Ca suflați de uragan, pieriseră deodată sutele de lucrători, cari înviorau, cu o zi mai înainte, aceste cuprinsuri. Golite de oameni, schelele zidurilor roșii păreau acum niște uriașe și triste schelete. În cameră, noaptea, nu mai puteam alungă insomnia: pașii santinelei sunau mai tare pe lungile galerii goale ale clădirii. Și, ca prin farmec, glasurile de privighetori, ce încântau serile noastre, în aroma teilor de pe coastă, pieriseră și ele. Niciodată nu mi s'a părut mai mare singurătatea!

În această stare sufletească, îmi chinuiam, zădarnic, ochii pe paginile unei cărți. La 10 ceasuri din noapte, caporalul dela telefon mi-aduce o telegramă. Cetesc și nu-mi vine a crede că atât de repede a venit mântuirea. Eram invitat să mă prezint imediat la corp. În școală aveam să rămâie numai un ofițer de Administrație.

Sting lampa și, într'o năvală de gânduri nouă, adorm.

24 Iunie.

De dimineață, dau compania în primire, iscălesc hârtiile și fug la Regimentul III Dâmbovița, No. 22.

O învălmășeală de lume ce nu se poate descrie. Ulița geme de care și de poștalioane încărcate de oameni. Marele câmp din latura cazărmilor pare un bălcuț uriaș, în care se frământă mii de costume sclipitoare. În curtea regimentului abia mai poți răzbate prin atâta lume. La chemarea patriei, satele aproape s'au golit. Toți au dat năvală la porțile regimentului; până și bătrâni, din vechi contingente uitate, au venit să întrebe dacă nu merg și ei cu oastea. Și e o larmă, un vuet de voci, de nu te mai poți înțelege. Numai ofițerii și plutonierii-majori, grăbiți dela companie la magazie și dela magazie la companie, te scot din iluzia pe care ți-o dă această zgomotoasă mulțime, zorindu-se a intra mai repede în rândurile celor echipați.

Mă înghesui, cum pot, și mă înfățișez „ofițerului cu mobilizarea”. Sânt „repartizat” și zoresc spre compania XII, să mă prezint căpitanului. Pavilionul e în fund de tot. Jur-împrejur se îngrămădește norodul. Oamenii dau năvală la strigățul gradaților, cari fac, pentru nu știu acâtea oară, apelul. Dinaintea clădirii, la o măsuță plină de caiete, de „liste” și de „tablouri”, căpitanul, asistat de plutonierul-major și de furier, întreabă mereu și înseamnă cele de nevoie, pentru „efectivul”, pe care niciodată nu l-a pomenit atât de

mare. El ridică, un moment, capul spre mine, se întrerupe din complicatele-i registre și, cu un vădit aer de ciudă, mă privește, în timp ce rostesc, răspicat, formula de prezentare: „Domnule Căpitan, am onoarea a mă prezintă, Locotenentul de rezervă N. B., repartizat în compania d-v.”. Mă ia repede, n'are vreme să-mi dea ordonanță, n'are de unde, căci e „stare de războiu”, nu mai e jucărie. Vreme de vorbă iarăș n'are, căci e ocupat și e singur. O mulțime de ofițeri de rezervă trecuseră, în aceste zile, pe la dânsul și, cum veniseră, așa se și duseseră. Căpitanul era încredințat, desigur, că, peste un ceas, mă voi face nevăzut și eu. Plecai, dar mă întorsei iarăș; legai o convorbire cu dânsul, iarăș plecai, pentru a mă întoarce când va fi mai puțin ocupat. Astfel, încet, încet, ne cunoscurăm puțin și începurăm a ne înțelege.

A doua zi iau plotonul I-iu în primire și începem „serviciul”. Primim oamenii, îi scriem în carnete, îi echipăm, îi scoatem afară, în tabără și, timp de două zile încă, îi pregătim pentru „starea de războiu” în care intram.

În după amiaza zilei de 26 eram toți gata și am fi putut porni.

27 Iunie.

Regimentul, echipat de războiu, iese în platoul de alături. Se formează în careu și primește binecuvântarea religioasă.

Emoția se zugrăviă pe figurile tuturor, în aceste clipe de impunătoare solemnitate. O bună tradiție, din depărtate vremi de necazuri, a păstrat încă în sufletul omului dela țară neclătita putere

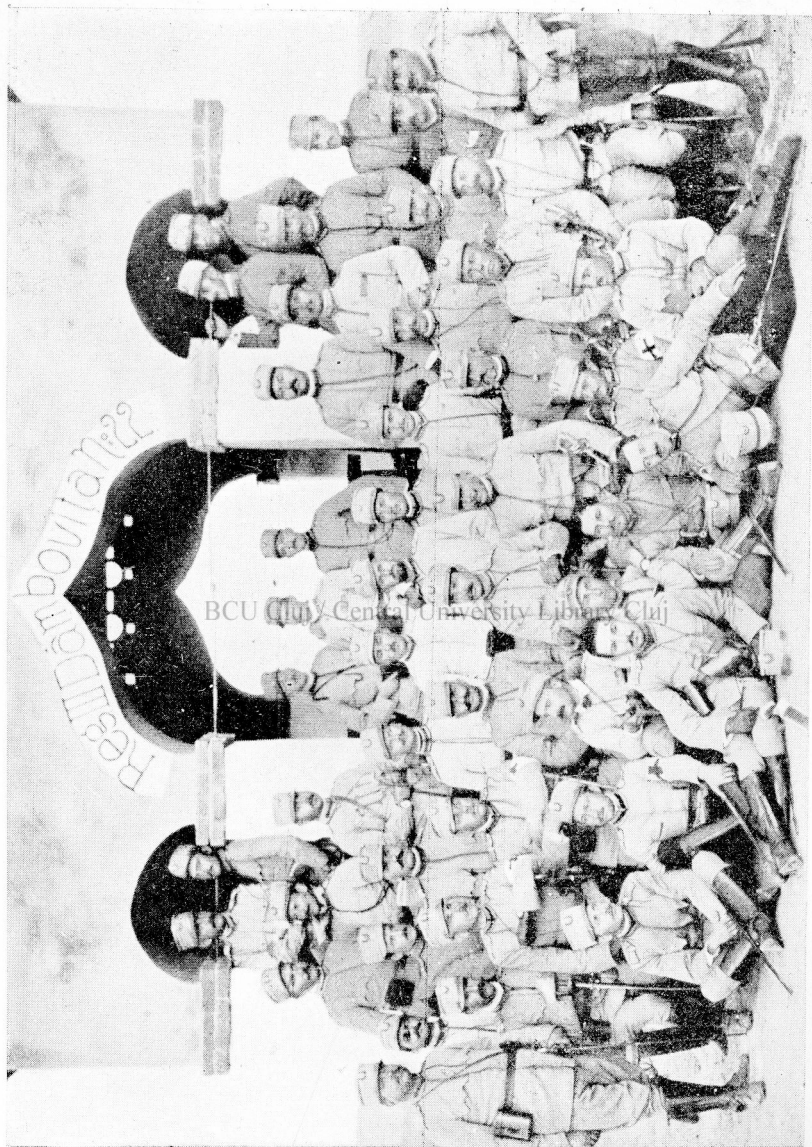
a credinții. Filosofia lui asupra vieții e simplă. Ea se rezumă bine în cuvintele, atât de banale: „cum mi-o fi scris”. Soldații își fac cruce. Vor merge, acolo unde-i mână ursita unui neam, cu resignarea fatalistului, ce-și are rostul său pe lume însemnat de mult de dumnezeire. Și, când preotul începui a străbate rândurile, stropind cu apa sfințită capetele ce se plecau, numai bocetul înnăbușit al femeilor, strânse mai încolo, se auzi, în măreția tăcută a momentului, în care miile de oameni se împărtășiau de mister. Muzica întonă rugăciunea, și cerul scăpără de lumină, în această caldă dimineată, în care gândul tuturor mergea, tainic, spre dânsul. Intr'o cuvântare energică, amintî colonelul despre ceasul cel mare al jertfei ce ne așteaptă. Și încă odată răsunară glasurile de aramă.

Batalioanele apoi se mișcă. Nu punem în marș, străbatem, în sunetul trâmbițelor, orașul și ne oprim în curtea Școlii de cavalerie, lângă gară. Așteptăm, pentru a doua zi, trenurile, ca să ne „îmbarcăm”.

28 Iunie.

În jurul trupei mulțimea roiește mereu. Părinții, soțiile, copiii nu s'au putut despărți atât de repede de ai lor. Sunarea trâmbițelor pe ulițe, chemarea clopotelor, în miez de noapte, i-au făcut pe toți a înțelege că patria se gătește serios de războiu. Nu s'a ridicat zădarnic atâta val de oameni. Și mamele bătrâne, soțiile nemângâiate se țin într'una de ai lor, câtă vreme au încă puțința să-i mai vadă și să le mai vorbească. Bătrânii, cari au mai apucat trâmbițarea ridicării de oaste, găsesc cuvinte de îmbărbătare pentru

Ofițerii reg. III Dâmbovița No. 22, în campanie.

flăcăii ce-și fac acuma rândul. L-am auzit pe unul, care-și petrecea doi feciori, la companie, în curtea regimentului. Mărunt, uscățiv, cu pieptul acoperit de decorații, povestea, vioi, cum a fost el la Plevna și cum s'a întors teafăr. „Iacă, așa o să vă întoarceți și voi, băieți”, zicea dânsul. „În luptă nu mai ai timp să-ți fie frică. Pornești prin gloanțe și, dacă ai zile, scapi. Să mergeți cu îndrăzneală, băieți!”.

Batalioanele se imbarcă, pe rând. Al nostru, cel din urmă, spre seară. Mai întâi caii și trăsurile, apoi oamenii, împărțiți pe secții, în vagoane mai mult deschise. Un brâu de santinele desparte acum publicul de trupă. Nimeni nu mai are voie să se miște dela locul său.

La ora 12 noaptea gara se umple de lume. Se dă semnalul. Ofițerii din localitate își iau rămas bun dela ai lor și se urcă în vagoane. Câteva urale însoțesc mișcarea grea a trenului, până afară din stație. Vocile amuțesc apoi. În țacănitul metalic al vagoanelor numai chiotele ostașilor taie neconținut întunerecul. Ei își petrec astfel această noapte, în care nimeni nu poate dormi.

29—30 Iunie.

Dimineața, trenul ne „debarcă” în gara *Costești*. De aici începe calea ce avem de făcut, până la Dunăre, pe jos. Pornim, după masă. În cea dintâi zi de marș a trupei, soldații merg bine.

Spre seară, intrăm în *Humele*, unde cantonăm.

A doua zi apucăm drumul care duce la Roșiori-de-Vede. Ajungem, înainte de seară, în *Balaci*. Sat mare, bogat, cu prăvălii multe și case frumoase. Alături de școală, ruinele unui mare palat, de o zidărie ce aduce mult cu aceia a clădirilor

Brâncoveanului, atrage încă atenția. În față, pe muchea dealului, se înalță biserica, frumoasă ctitorie a Agăi Constantin Bălăceanu, ridicată în zilele lui Șerban-Vodă Cantacuzino și părăsită astăzi aproape cu totul. Innăuntru zugrăvelile lipsesc. Dar în pronaos stau înșirați ctitorii, până la cel din urmă Bălăcean, care a jucat un rol în istoria țării dela începutul veacului trecut. Biserica se năruie azi de neîngrijite. Și e păcat că urmașii, cari locuiesc totuș atât de aproape de leagănul familiei lor, nu restaurează o clădire, ce ar putea fi un monument al vechei noastre arte.

Intr'un chip sumar, luăm, în încăperile școlii, masa. Pentru întâia oară avem, lămurit, sentimentul situației nouă în care intrasem. Invățătorul Marinescu înlesnește mult improvizatul nostru ospăț. El cară aici aproape întreaga sa grădină de zarzavat și nu se dă în lături dela nici o osteneală, față de atâta mulțime de oameni flămânzi.

Muzica regimentului cântă, după amiază, la răs-pântia din vale. Se încinge o horă mare și, până seara, frământă soldații pământul sub picioarele lor.

1 Iulie.

La 6 ceasuri dimineața, regimentul, încolonat pe șoseaua cea mare a satului, se pune în mișcare.

Astăzi, un marș greu, de care se resimt oamenii. Drum lung și ars de un soare de foc. După cinci ceasuri, ne abatem într'o pădurice, pe malul Vedei. În răcoarea umbrei, trupa ia masa; cei mai mulți se scaldă în râșorul ce-și mână încet apele pline de mâl.

Popasul a fost scurt. La ora 1 d. a. pornim iarăși la drum. Căldura năbușitoare, praful șoselei răscolite de atâtea mii de picioare sleiesc puterile soldatului. La puțuri, abia se mai poate păstră rânduiala; prin sate, ies femeile cu hârdaie de apă. Și dacă, un moment, se mai strică rândurile, apa este totuș, pe o asemenea vreme, o adevărată binefacere, în marș. Numai cu batiste ude la cap am putut birui, în toiul nămiezii, năprasnica duhoare aprinsă.

În sfârșit, la 3^{1/2} intrăm pe bariera *Roșiorilor*.

Țârgul e în plină fierbere. Alte trupe au cantonat aici înaintea noastră. Ocupăm un sector de străzi frumoase, nouă, cu largi curți, pline de pomi și acoperite de iarbă.

Un cantonament decât care nu se poate mai bun. Locuitorii se întrec a ne oferi ospitalitate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj 2—3 Iulie.

E ziuă albă când ieșim din oraș. Apucăm un drum de care, ce duce, printre culturi, pe câmp, la *Crângeni*.

Mergem, până după amiază, fără a întâlni un sat, ori măcar un puț în calea noastră; căci satele sânt foarte depărtate unele de altele, în acest județ de nemărginită câmpie. Cât vezi cu ochii, împrejur, se întinde, ondulată de slaba adiere de vânt, marea de grâu. Oameni cu carele învelite cu rogojini întrerup, din loc în loc, monotonia întinderii nesfârșite a câmpului de aur. Ei au venit aici cu hrana multor zile, pentru munca secerișului.

Soldații încep a simți lipsa de apă. Se țin, cu toate acestea, bine, scutiți, măcar de data aceasta, de pulberea drumului.

Intre cei 84 de oameni ai plutonului meu se află vreo câțiva slăbănogi. Ei merg greu, cu atâta povară pe umeri. Le mai iau armele, îi îmbărbătez, le spun câte-o glumă și, când crezi c'ai să-l vezi pe Safta ori pe Manea jos, în marginea șanțului, atunci merg ei mai țănoși.

Curgea apa șiroaie pe fețele slăbite; în gâturile uscate, amuția de multe ori vocea: dar într-una mergeau flăcăii noștri, și de se plângea câte unul dintr'înșii, și de nu se plângea.

Românul e om de duh, și e de ajuns să-i arunci gluma; pentru ca unul s'o prindă, să lovească în altul cu dânsa și să provoace râsul. Dacă știi să exploatezi această aplecare, par mai scurte marșurile, căldura mai puțin nesuferită. Eu mai aveam, pentru dâșii, o scăpare. Când eră soarele mai aprig și vedeam figurile mai obosite, strigam la Adam să-și scoată cavatul dela brâu; și, dacă începea el să-i zică, îndată auzeai chiote în rânduri și vedeai pe câte unul jucând. Iar când, la repaos, la masă, te amesteci între soldați și te așezi la taină cu dâșii, multe limbi se dezleagă, și nădejdea crește în inimile cele mai șovăielnice. De aceea am înțeles eu în totdeauna dragostea șefilor pentru soldat. „Mi-s foarte dragi soldații, îi iubesc ca pe copiii mei”, —îmi spunea odată colonelul nostru, și n'ar putea spune altfel oricine s'a apropiat cu adevărat de aceste inimi simple dela țară.

Intinderea câmpului pare nesfârșită. Se face prânzul, și drumul e mereu acelaș. Oamenii sânt nerăbdători a vedea o casă, ori măcar un copac. Dar mergem, ceas după ceas, și acelaș aspect monoton se întinde în jurul nostru. Dela un timp, un sat se desemnează departe, înaintea noastră, pitit între arbori. El dispore însă îndată în on-

dulațiile variate ale pământului din părțile dunărene. Mai mergem o bucată bună și, în toiul căldurii de amiază, soldații nu-și pot stăpâni o exclamație de bucurie la descoperirea, de astă dată aproape de tot, a satului, întins mai mult pe fundul unei văi adânci, ce-l ascundeă vederii. Imi vine în minte celebrul *Thalassa! Thalassa!* (Marea!) al soldaților lui Xenophon și mă gândesc cât de asemenea rămâne sufletul omenesc, când împrejurările sunt aceleași.

După un sfert de oră, coborîm în Crângeni.

Ne risipim, pe batalioane, pentru cantonament.

Soldații au mas bine, în largile curți, pline de șure și de magazii, ale sătenilor. Oamenii sânt aici avuți și au gospodării bune. Curțile lor aduc mult cu acelea din satele bulgare dela Dunăre. Și mulți din Crângeni înfățișează tipul amestecului de rase din aceste părți. Stăpânirea întinderilor mai mari de pământ este încă o notă comună cu locuitorii înstăriți din dreapta Dunării.

A doua zi, pornim, în zori, mai departe. Un drum prăfos, pe o căldură nesuferită, iarăș fără apă și fără petec de umbră, până la amiază.

Intrăm în *Segarcea-din-Vale*. Artileria, în marș, înaintea noastră, spre Olt, scormonește calea și ne aruncă în față un orbitor nour de colb.

Cantonament prost, în acest sat aruncat pe malul înalt, ce străjuește apa Oltului-Mic. Casele scunde au și alt soi de mosafiri decât oamenii. Numai curțile mari, ca și la Crângeni, așternute cu iarbă, oferă un loc bun de odihnă.

4 Iulie.

Ieșim, de dimineață, din sat. Ne îndreptăm spre Olt. După o bucată de marș, o ploaie torențială

se deslănțue. Ne oprim, soldații se acoperă cu foile de cort și, timp de o oră, stăm pironiți, în căderea nemiloasă a ploii rezezi. Când furia ei se mai potolește, o luăm înainte. Ajungem la Olt, în dreptul *Izbiceniilor*. Apa e mare de tot; un început de pod arată planurile ce se părăsise. S'a hotărît trecerea pe vase și, în trei ceasuri, tot regimentul e aruncat pe cellalt mal.

Repaos, pentru masă, în zăvoiul din margine. Inseninează iarăș. Pornim la orele 4, către Dunăre. O bună șosea, netedă, ne duce, în câteva ceasuri, la *Seliștioare*.

Ne oprim afară din sat, pe o miriște de grâu. Ploaia se pornește din nou. Se întunerește. În răpăiala apei de sus, la slaba lumină a câtorva lanterne, luăm, sumar de tot, masa. Corturi nu s'au mai putut întinde. Ne aciuiăm prin snopurile de grâu ale miriștii și înșelăm trupurile ostenite cu o chinuire de somn.

5 Iulie.

Deșteptarea la 2 ore noaptea. După un ceas, pornim.

Aproape de Dunăre marșul se încetinește, din pricina mulțimei trupelor ce se strecoară către pod. Dăm în albia fluviului. O mulțime de podete, aruncate de pontonieri, leagă drumul întretăiat de bălțile rămase din revărsarea apei.

Artileria se mișcă anevoie, înaintea noastră. Unele după altele trec mereu trupele, pedestre și călări. Inaintarea se face acum cu scurte și dese întreruperi. În sfârșit, ajungem la capătul podului. În urma noastră, pe malul înalt, se văd tunuri așezate în baterie. AA. LL. RR. Principii Ferdinand și Carol asistă, împreună cu Statul

Major, la trecerea trupelor. Așteptăm până să ne vie rândul. Soldații privesc, în acest timp, uriașa întindere de apă. Mulți văd pentru întâia oară Dunărea. La orele 6.45 compania noastră intră pe pod. A fost impresionant momentul acesta. De acum piciorul nostru avea să calce pământul vrăjmaș; imensul brâu de apă, pe care pluteam, pune în sfârșit hotar între noi și patria pe care o lăsam în urmă. **Instinctiv, soldații se descoperă și și fac cruce. În** legănarea valurilor, coloana se scurge **iute**, tăcut, pe podul îngust. După douăzeci de minute, eram dincolo, *în Bulgaria.*

Regimentul, încadrat acum în brigadă, ține malul Dunării. După un ceas de cale, se ia repaos, în adăstarea bucătăriilor. Facem baie în Dunăre, ne întindem pe iarbă și privim, de cealaltă parte, țărmul. Se mișcă trenurile în gară, la Corabia; mulțimea de oameni roiesc în toate părțile.

După amiază, ne punem iarăși în marș. Drumul duce acum pe valea Iskerului. Trecem de cealaltă parte a râului, la *Crușeven*. Intrăm, pe înserate, în cantonament.

Gazda e Român, ca toți locuitorii acestui sat. Femeile plâng, de teama ostașilor și multă vreme a trebuit să vorbim, până să le facem a înțelege că oștirea noastră nu poate face nici un rău.

6 Iulie.

Din pricina ploii, care încă n'a contenit, pornirea nu se poate face din noapte. La 6 ceasuri de dimineață, ieșim din sat și, cu un repaos de două ore, la amiază, ajungem, seara, în *Lucovid*.

Satul e plin de trupe. Tot Corpul al II-lea de armată se scurge, pe aici, înainte. Ulițe largi, înecate în nămol; cuprinsuri însă bune. Curțile au

câte două, trei rânduri de case, cu înfățișare frumoasă, coșare, magazii, șure, pentru păstrarea bucatelor. Dacă intri însă înăuntru, alta este impresia pe care o culegi. Țăranii cei mai avuți se mulțumesc cu un interior din cele mai sărăcăcioase. Nicăeri n'am întâlnit un pat așternut, țoale curate, chilimuri, perine, dacă nu și o saltea de paie, pe care în totdeauna o au țăranii noștri mai cu stare, în orice sat. Casa cu două etaje a Bulgarului la care stau e lipită cu pământ pe jos.

Câteva prăvălii, la o răspântie, stau zăvorite. Bani nu mai au, aproape, valoare, ne-având ce-ți procură cu dânșii. Cu multă greutate se convinge un negustor a-și deschide prăvălia, pentru zahărul și tutunul la care râvneau ai noștri. Se pun santinele, ca să țină ordinea și, înăuntru, un Sârb, din compania noastră, mijlocește târgul între părți.

Seara, mă instalez cu ofițerii companiei, afară, într'un cerdac. Ai casei—doi tineri și câteva femei îndoliate—fac cerc în jurul nostru. Prin mijlocirea tâlmacilor, legăm cu ei o convorbire. Bărbații, mai voioși, cer dela noi deslușiri, cu privire la această ultimă mișcare de oaste împotriva lor; femeile, mai tăcute, vorbesc puțin de tot. Ele au pierdut pe ai lor, soți ori frați, în crunta izbire a popoarelor din Balcani și aproape nu mai au pe cine așteptă, după încetarea vălmășagului.

Tinerii, cari au rămas cu toate acestea acasă, sânt scutiți de serviciu, în schimbul birului, pe care l-au plătit către stat. În Bulgaria, cu bani, poți scăpa de oștire.

7 Iulie.

Pornim târziu, din pricina trupelor ce au trebuit să se scurgă mai întâi. Eră soarele sus când am ieșit din Lucovid.

Soldații merg astăzi greu. Mulți căzuți presară, înaintea noastră, drumul. Înaintăm cu Divizia, și marșul nostru atârnă acum de al ei. Popasurile sânt rare de tot și căldura ucigătoare. Abia la orele 2^{1/2}, după amiază, facem o haltă mare, într'o câmpie de ciulini, în malul Iskerului. O oră de repaos, ca să mănânce trupa, și se reia marșul.

Drumul ține valea Iskerului, spre Sofia. Două rânduri de muncile stăpânesc, de ambele părți, valea. Ea e presărată, la kilometri de distanță, de sate mizerabile, de cătune sărace, aruncate pe dealuri lutoase. Din loc în loc, câte un sat mai mare, de gospodari cuprinși, ca Crușeven, unde Românul la care am găzduit e proprietar peste 80 pogoane de pământ. Case mari, în aceste sate bogate; ele sânt însă clădite din cărămizi nearse,— un amestec de lut și de paie. Incăperile n'au dușumea și sânt în totdeauna aproape goale. Drumul ce leagă aceste sate e numai un prăfos drum de care. Nicăieri, pe întindere de 30 de klm., n'am văzut pietriș pe șosea. Dela Lucovid înainte mai puteai cunoaște că piatră a fost cândva pe acest drum, tăiat de gropi adânci.

Regimente după regimente au trecut mereu, de la Corabia, pe aici, sperând lumea. În Crușeven, în Lucovid, în satele unde intrau trupe, țipau femeile, îngrozite. Trebuia să parlez mult, prin tâlmaci, până să le încredințezi că nu li se va face nici o pagubă.

Rechiziționările sumare, în unele corpuri de trupă, au aruncat această spaimă prin sate. Am văzut călăreți luând vite de pe câmp și mânându-le în bice. O jumătate de ceas s'a ținut în Bulgar, în fuga mare, după boii lui, mânați dela pășune, în goana cailor, de doi artileriști. Noro-

cul său a făcut să fim aproape de dânsii și intervenția unui comandant de batalion dela noi i-a scăpat vitele.

De altmintrelea singur marșul forțat al trupelor erà de ajuns a aruncà, printre bieții oameni simpli dela țară, panica. Artileria zburà, alături de noi, stârnind vârtejuri de pulbere; carele de munițiuni și de provizii urmau dunga albă a prafului, în goana cailor biciuiți. Din loc în loc, măruntaie de vite, aruncate în marginea șoselei; lungi dâre de puf zmulș de pe găște, din fuga calului, de artileriști, cari, în primele etape, înțelegeau a-și adunà astfel provizii; câte un cal fulgerat de moarte, câte unul aruncat din șleauri, cu piciorul frânt, însemnau acest greu drum de înmăntare a oștirii.

Pe culmile dealurilor ce stăpânesc, de o parte și de alta, calea, pâlcuri de oameni, femei și copii, holbau ochii la nespusa frământare de lume, pe care n'o mai văzuse până azi.

La ora 5^{1/2} dăm în *Ciumacoviț*.

Aici s'a strâns întreg Corpul II de Armată.

Priveliștea ce oferă ochiului tabăra unui Corp de Armată, cu efectiv de războiu, e de tot rară: un platou imens, acoperit de miile de corturi ale trupelor. Diviziile, brigadele, regimentele, cu toate sub-împărțirile lor, distanțate și aliniate, mișcarea de oameni, de cai și de care, ce le frământă neconținut, fac din acest colț de pământ, liniștit o zi mai înainte, un adevărat oraș, dar un oraș cu totul original, prin proporțiile lui și prin austeritatea vieții ce se duce într'însul.

Ca pentru a mări feeria acestei improvizații, un aeroplan se ridică, seara, deasupra taberii. După superbe virajuri, el se pierde peste creștetele munților.

Pe înserate, o mișcare, la una din marginile taberii, pune lumea în picioare. Vedem soldați în cămăși, fără arme, așa cum se găseau în corturi, repezindu-se, printr'o porumbiște, la deal, în strigătul: „Bulgarii! Bulgarii!”. Câtiva călăreți, expediați într'acolo, aduc, în uralele mulțimei, vreo 30 de soldați bulgari. Sânt din brigada a IX-a, ce s'a predat la Ferdinandovo. Ei agită șăpcile în aer și strigă cât pot: „Trăiască armata română! Trăiască România!”. Mulți dintr'înșii sânt Români, din satele dela Dunăre și sânt fericiți că pot să se întoarcă, în sfârșit, acasă. Alții au trecut după aceștia. Unii au urme de răni, și ai noștri îi descoase asupra isprăvilor ce au săvârșit, la granița sârbească, unde, spun dânșii, au avut luptă grea, cum n'au avut-o cu Turcii: aceștia lepădau armele și fugiau dela primele focuri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj 8 Iulie.

În tabără. Curățenie generală.

Cârduri-cârduri trec, toată ziua, Bulgarii brigăzii predate. Soldații Țarului Ferdinand sunt voieni. Ei poartă o uniformă încă bună; nici unul nu mai are însă raniță în spinare. Iși duc mantaua pe un vârf de băț și trec, printre ai noștri, cu un oarecare aer de mândrie. Opriți, se așează vioși la vorbă și povestesc despre strășnicia luptei cu Sârbii. Sânt veseli toți că am venit să punem capăt nebuniei războinice, care amenință să nu mai sfârșească, la dânșii. Pe Danev îl amenință cu ștreangul. Vestitul politician dela Sofia și-a căpătat o stranie popularitate între ai săi. Am auzit până și femei, prin sate, pomenind într'una numele său și însoțindu-l de semne de execuție.

9—10 Iulie.

Vieață obișnuită de tabără. Se adaugă la program instrucția.

În ziua de 10 am desfășurat și o manevră. De dimineață, până la 1 d. a., s'a dat, la Lepiț, o mare luptă de divizii. Batalionul nostru a operat, cu succes, între Lepiț și Suhatce.

11 Iulie.

La 5 dimineața ridicăm tabăra. Cele mai multe trupe s'au împrăștiat, în aceste zile. Pornim și noi către *Lucoviț*. Părăsim valea Iskerului și trecem dincolo de înălțimile ce o mărginesc, în partea de răsărit. Dăm prin *Cerveni-breg*, un târg mărișor, pe unde trece linia ferată. Dincolo de sat facem o haltă, pentru mâncarea trupei. Popota noastră încă n'a sosit și pornim, nemâncați, mai departe.

Trecem prin *Lucoviț*, târg mare, cu străzi pavate și case cu două rânduri. Bulgarii, obișnuți acum cu armata noastră — aici e Cartierul Diviziei — ies buzna din case și ne privesc. Mai mergem vreo 6 klm., dincolo de oraș, și ne oprim, în dreapta șoselei, pe o pantă. Abia întindem corturile și ploaia sosește, torențial. Innoptează și mâncarea nu se anunță de loc. Acum nu mai vine nici pentru trupă. În schimb, se înregistrează zvonuri alarmante. Se zice că un regiment de Roșiori ar fi fost surprins, în tabără, și decimat de o bandă numeroasă. A doua versiune, luată dela câțiva Călărași, cari trec în goană pe șosea, vorbește în acelaș sens, adăogând numai că banda ar fi fost în urmă nimicită până la unul.

Unii se impresionează și pun în legătură mar-

șul nostru forțat cu aceste zvonuri. Eu n'am crezut niciodată căte se pun în circulație, în asemenea împrejurări. Ziarele, de asemenea, spun că tratativele începute la București merg bine și că ostilitățile s'au suspendat între beligeranți.

Se înnoptează de tot. Ciorba încă nu vine; iar de rostul vestitei popote nu măi știm nimic. Ploaia cade în neștire. Toți se vără în corturi și, gândind la mâncare, adorm.

12—13 Iulie.

O dimineață umedă, cețoasă. Pornim, la 10 ceasuri, ca să luăm cantonament în Panega. Dăm numai decât în *Petrovene*, unde, pentru gătitrea mesei, facem un repaos mai lung. Dar, pe la 2 ore d. a., se pornește, strașnic, ploaia. Nu mai putem plecă și cantonăm aci.

Locuiesc, cu ceilalți ofițeri ai companiei, la etaj, într'o cameră cu pământ pe jos și cu un pat de scânduri, învelit cu o treanță. Aducem paie, ca să ne facem așternutul jos.

Imi vin cele dintâi scrisori din țară. Au data de 2 Iulie și nu-mi aduc nici o noutate. Cu toate acestea căpitanului i-e ciudă că nu-i vine de acasă nimic; el s'ar mulțumi și numai cu iscălitura soției.

Noapte mohorită, rece, umedă. Soldații așteaptă mereu niște mălăiu, care nu sosește până la ziuă. Dormim, în etajul ce am ocupat, în cea mai neagră mizerie. Ies purecii și alte lighioni, din toate cutele țolului și nu ne lasă o clipă de odihnă.

Ne putând adormi, gândul meu reface un mic capitol de istorie. Cetiam adesea ce scriau Bulgarii, prin foile străine, despre cultura lor, despre micul număr al analfabeților, despre idealul ce

hrănește, la dâșii, fiecare țaran, și tot mai mult mă conving ce gogoriță mare este această mult trâmbițată cultură a poporului bulgar. Bulgarca la care locuim stăpânește 30 de pogoane de pământ; la Crușeven, țaranul are 80 de pogoane; aiurea aceeași situație, căci, în Bulgaria, marea proprietate nu există: nicăieri însă o locuință cu cele trebuincioase, nicăieri o dușumea de scânduri, un pat acoperit cu o saltea, o perină ori un țol curat; nicăieri o gospodărie potrivită cu buna stare materială, în care se află, în genere, țaranul bulgar. Odăi multe, în care se păstrează uneori rapița și grâul, toate lipite cu pământ. Intr'un colț de odaie, o țergă aruncată primește pe Bulgarul proprietar, pentru visele lui de fericire. Dar eu mă gândesc ce ar face ai noștri, stăpâni pe așa întinderi enorme de pământ!

Satul Petrovene e risipit pe toată valea râușorului Panega. Ulițe întortochiate, neșoseluite duc printre rânduri de case de multe ori mari, cu înfățișare. Ele sunt clădite pe o temelie de piatră, alcătuită din lespezi suprapuse, fără legătură de ciment. Acoperișul se face mai numai din asemenea lespezi, așezate ca olanele. E așa de multă piatră în dealurile din prejur, încât oamenii o folosesc la clădirea caselor, a grajdurilor, a șurelor, la împrejmuirea curților și grădinilor.

În ziua următoare stăm pe loc. Ploaia n'a conțenit.

14 Iulie.

Astăzi e senin. Muzica regimentului cântă, în mijlocul satului. Locuitorii s'au strâns împrejur. Deosebesc între dâșii un liceian. Învață la Sofia și se poate exprima într'o foarte stricată franțu-

zească. Stau de vorbă cu dânsul, asupra școlii lor. Limba germană îmi spune că este facultativă. El n'o cunoaște de fel. Gimnasiul lor are, ca și liceul nostru, 8 clase. Limba latină se face puțin de tot. Sofia și-o laudă mult, dar bănuiește că Bucureștii trebuie să fie cu mult mai presus.

Intovărășit de dânsul, m'am dus la școala primară. Aici s'a instalat acum Depozitul de Aprovizionare al regimentului. Clasele sunt mari; băncile de acelaș vechiu sistem, ca în multe părți, la noi. Hărțile geografice atârnă încă pe pereți; tablouri intuitive de asemenea. Într'un dulap, cărțile de studiu ale școlarilor, și materialul de intuiție, de care se speriasc câțiva dintre ai noștri. Nu aflu însă nimic deosebit. Vreau să culeg câteva informații și trimit după învățător. Nu vine.

După amiază, timpul se schimbă iarăș. Ploaia, care ne urmărește de patru zile, se năpustește din nou asupra-ne, cu o furie rară. Satul, înfundat pe vale, se umple de apă. Aceasta, neavând scurgere aproape nicăieri, stagnează în uriașe bălți, pretutindeni. Oamenii se ștârcesc prin camere fără geamuri, prin coșare, prin șure. Nu se mai poate răzbate prin noroiul ulițelor.

Innoptează. Trag ghetetele nămolite, mă urc în pat, la etaj, și, cu privirea în grinzile afumate, ascult reflecțiile pesimiste ale căpitanului, desorientat acum cu totul asupra evenimentelor.

15 Iulie.

Ofițer de zi, pe regiment, plec, până în ziuă, la distribuția alimentelor. Am luat-o însă prea mult înaintea măcelarului și, până să sosească, trec drumul la popa satului.

O cocioabă, în care va fi fost înainte cârciumă,

adăpostește acum pe respectabilul slujitor al altarului. Un popă scund, burtos, cu o barbă neagră, stufoasă, cu fața arămie, mă primește, politicos. Găsesc înăuntru un sergent bulgar, întors dela Plevna. I-au dat drumul ai noștri, ca să meargă acasă. Fusese acolo în spital, rănit de două ori: odată, la Bulaïr, încăierat cu Turcii, a doua oară cu Grecii, în luptele din urmă. E Ceh de origine și vorbește, foarte puțin, nemțește. Spune că a slujit într'un regiment de voluntari macedoneni, că a primit dela Turci o rană la gât, de care s'a vindecat deplin; iar dela Greci una la mână, care, legată în bandaje, e încă nevindecată.

Și alți Bulgari trec dela Plevna, liberați de ai noștri. Unul, într'o căruță, are o rană mare la picior, pricinuită de o schijă de obuz. Toți arată veseli, că se pot întoarce, în sfârșit, acasă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La orele 9 dim., se dă ordin de plecare. O tulim, ieșim în șosea, ne încolonăm cu regimentul și o apucăm spre *Toros*, unde are să se adune brigada.

Drumul, noroiOS până aici, se face mai bun. Valea se lărgește, dealuri acoperite de culturi, îmbrăcate în haina verde a pădurilor, mângâie acum privirea. Abia facem două ceasuri de marș, și cerul își varsă, mânios, potopul asupra noastră. Până aproape de prânz trăsurile nu ne sosesc și, fără a se mai aștepta masa, pornim mai departe. O luăm, de astă dată, peste văi și coaste, pe un drum de care, desfundat de apă. E atâta nămoi, frământat de picioarele trupei, încât abia poți trage ciubotele din clisă. Pe un coborîș repede, facem, de nevoie, haltă, ca să se poată scoate din nămol trenul regimentar, ce nu se mai putea urni numai cu caii. Câteva secții împing

la roate și, cu multă trudă, carele urcă, în biciuirea ploii, dincolo, pe culmea dealului ce stăpânește, din spre Apus, valea Vidului, în care se ascunde satul Toros. Încă o oră de marș și dăm de vale. Ploaia se mai potolește. Risipite, amestecate, companiile se reculeg, pentru a se orânduî din nou în batalion.

O vedere frumoasă se deschide acum ochilor noștri: o vale largă, încinsă de o coroană de dealuri mari și sprijinită, la Sud, de ramurile munților, pierduți într'o ceață alburie. Spre Nord, înălțimișle se lasă, se netezesc tot mai mult către câmpie.

Intrăm în sat. Pentru întâia oară poposim, în mersul nostru, într'un sat bun. Ulița mare e pietruită cu bolovani uriași, de cari te miri cum nu se fărâcă roatele carelor; case tot cu câte două rânduri, cuprinsuri bune și, în mare parte, oameni mai prietenoși.

Mi-așez plotonul în patru case și, la mijloc, capăt o odăiță curată, cu un pat, peste care gospodina așterne câteva țoale curate. Căpitanul găsește sălașul prea bun și vine cu mine. Intrăm în odăiță, cinăm și ne așezăm la sfat asupra... asupra ce? Nu știm nimic, nici dinapoia noastră, din țară, nici dinainte, dela trupale ce ne preced. Ziare nu ne mai cad în mână. Noi am rupt de mult legătura cu drumul pe unde am venit dela Corabia. Din valea Iskerului, ne-am abătut, spre Sud-Est, în aceia a Vidului, ce duce, la Nord, către Plevna.

Adormim târziu. Enervat de nesiguranța faptelor și de neștiutul în care trăim, multă vreme filosofează căpitanul, pesimist, asupra zilei de mâine.

16 Iulie.

La deșteptare, ordin de a ne așeza, repede. în batalion, pentru marș. Unde? De ce? zădărnice întrebări.

Ne adunăm pe platoul dela Vest și acolo ni se împărțășește ordinul de manevră. O temă închipuită ne mână spre Malka. Dar, după o oră de marș, sântem întorși de unde plecasem și înșirați, tot regimentul, în linie de plotoane pe flanc. Comandantul brigăzii ține o cuvântare pentru „spiritul războinic”, ce trebuie să însuflețească neadormit trupa.

După amiază, repaos. Mă primblu prin sat. Pretutindeni case îndoliate. O pânză neagră, înfiptă pe perețele din stradă, poartă inițialele mortului, deoparte și de alta a crucii însemnate în alb. Pentru cei căzuți în slujba patriei — și cei mai mulți sânt de aceștia — se adaugă la nume indicația regimentului și a companiei din care au făcut parte. Aceste anunțuri funebre se păstrează, pe zidul fațadei, vreme de săptămâni. Unele, vechi, și-au schimbat, de soare, culoarea și fac, prin mulțimea lor, o tristă impresie.

Scumpe la vorbă, tăcute, femeile, îmbrăcate în negru, se arată prietenoase față de soldați. Fiecare dintr'însele are pe câte ceva plecat la războiu. Din casa unde locuim au plecat fiul și ginerele, din a vecinului bărbatul, doi copii și doi gineri, din cari unul a și murit, în luptă. Bărbații, mai toți în vârstă, se apropie, curioși, de noi. Spun de nevoile lor și doresc mult pacea.

În sat numai bivoli. Rar de tot vezi, în părțile acestea, boi. Bivolițele dau laptele, cu care se hrănesc copiii. Mai la fiecare casă se află gră-

dina de zarzavat. Mămăliga nu se mănâncă. Bulgarii fac o turtă, din făină amestecată cu mălai.

Incep să se deschidă, în sat, prăvăliile. Oamenii târguesc pe capete și marfa se isprăvește repede.

Un zvon alarmant ne vine după amiază: au început a se ivi cazuri de holeră, chiar în Divizia noastră. Se iau măsuri pentru izolarea trupelor contaminate. Și, pentru mai bună pază, se dă ordin să ieșim în tabără.

17—18 Iulie.

Regimentul se așează, azi, în tabără. Eu rămân, cu plutonul, gardă de poliție, în sat.

Trec afară, la câmp, femeile. Ele poartă în spinare, într'o legătură prinsă de subsuori, copiii: casele se încuie până seara, când se întorc dela muncă. Din când în când, trece, pe dinaintea porții, câte o turcoaică, în largii șalvari caracteristici. Tătari se văd încă, în acest sat, împetriștat de vechile populațiuni ale peninsulei.

Spre seară, aflu știri grave, asupra mersului holerei. Un artilerist, dela reg. 15, îmi spune că la ei au început să moară de cumplita boală; la reg. 28 un foarte mare număr de „suspecți”; la Argeș No. 4, un batalion întreg molipsit; iar batalionul 2 de vânători e plin de bolnavi. Un căraș, dela noi, din companie, îmi povestește cum a văzut îngropându-se, la Lucoviș, într'un mal, cinci morți deodată.

Repet ordinele pentru păstrarea măsurilor sanitare în sat, instalez trupa în niște pătule cu fân și, trei ceasuri, până în noapte, pregătesc, cu o secție, cele 13 mămăligi ale companiei. O ploaie:

repede ne pune, la sfârșit, pe fugă. M'a udat rău și nu mai am unde mă uscă. Până la ziuă, schimb, regulat, patrulele. Dimineata, m'așez cu spinarea la soare și răsfoiesc o gramatică a limbii rusești, de Berneker. Petcu, negustorul de peste drum, îmi trimite o cafea cu lapte și nu voiește plată. Are un băiat în liceu, cu care stau, câteodată, de vorbă, în franțuzește. Vine și acum, să mă întrebe dacă mai știu ceva nou. Câțiva Bulgari se adună în jurul nostru. Ei nu mai știu nimic despre câte se întâmplă la dâșii; de când au pătruns aici oștile noastre, s'au rupt toate legăturile ce-i uneau cu Sofia. Știrile de pace le fac bucurie. Cu o vădită surprindere primesc însă vestea despre întoarcerea Turcilor în Adrianopole și la Mustafà-Pașa.

După amiază, ne sosește schimbul. Intru în tabără. Batalionul III ne invită la o producție a trupei. BCU Cluj / Central University Library Cluj

19 Iulie.

Repaos pe toată linia. Holera a început a se arăta și la noi. S'au „evacuat” 11 soldați. După ce văd oamenii și-i prezint la vizita medicului, mă așez la lectură. Am găsit la cineva *Eneida*, tradusă de Pandelea. Cetesc, pentru nu știu a câtea oară, celebra carte a VI-a. Ea are episoade ce se potrivesc împrejurărilor de față: un suflul Morții pare că trece și asupra uriașului platou, unde se află tabăra regimentului.

20 Iulie.

Sfântul Ilie. Sună clopotul la biserica satului. Bulgarii nu întrebunțează toaca. Ei lovesc doar

clopotul în dungă, de trei ori, și aceleași scurte sunete plângătoare se repetă, într'una, monoton. Au ceva duios aceste sunete, în monotonia lor; ele fac o întipărire tristă, aproape funebră.

Mă întorceam tocmai, cu soldații, dela râu. La sunetele clopotului, își descoperă toți capetele și încep a se închină cu evlavie. Vorbesc cu dânșii despre sărbătoarea de azi, pe care, întâia oară, o petrecem pe un pământ dușman, și le întăresc nădejdea că toți se vor întoarce, în curând, la veștele lor.

După amiază, Colonelul are o idee bună. Adună, din toate companiile, soldații cu numele Ilie, spre a-i sărbători. La batalionul I-iu se organizează, pentru dânșii, o producție. Un fior străbătù inimile noastre, când se intonă aici, în poalele Balcanilor, imnul regal românesc. Colonelul a vorbit frumos, amintind de marea familie în care se află acum toți câți și-au lăsat, departe, familiile lor.

21 Iulie.

Obișnuitul repaos, pentru executarea măsurilor sanitare.

O căruță, trimeasă, de două zile, la Plevna, se întoarce, spre seară, aducându-ne provizii și ziare. Acestea din urmă sânt, mai cu seamă, așteptate cu nerăbdare. De o săptămână, nu mai știm nimic, nici despre mersul tratativelor cu Balcanicii, nici despre trebile țării noastre. Știrile particulare ne lipsesc cu desăvârșire. Rar de tot primește câte unul din noi o cartă poștală. Mulțimea enormă a scrisorilor, ce se schimbă acum, se distribuie greu, prin aparatul censurei. Câte nu se pierd și dela noi în țară, și, din țară spre noi.

Din noua provizie, mă aleg cu o litră de cafea și cu una de cognac. Mă retrag în cort și-mi pregătesc o „turcească”. Aprind o țigară și, fără să prind de veste, gândul fugar mă poartă iarăș pe căile bătute până aici, în Balcani. Iată trenul, urnindu-se greu, scârțiind, din gara vechii Capitale muntene, petrecut de sfioasele urări ale micului public adunat; câteva fețe înlăcrămate de doamne și domnișoare, ce-și petreceau pe ai lor, fluturări de batistă, un fluerat prelung de mașină și uruitul metalic, stăpân, în curând, peste tot; oameni înghesuți, ațipind în vagoane de marfă, așteptare lungă în Titu, opriri mai scurte, în celelalte stațiuni, debarcare, dimineața, la Costești; lunga șosea prăfuită, arșă de soarele de foc, la Humele, la Ungheni, la Roșiori, până departe, în muchea Dunării; sosire, pe înnoptate, la Seliștioare, tabără sub cerul liber, într'o miriște, ploaie cu fulgere și tunete, deșteptare în miezul nopții, pornire înainte, îngrămădire haotică pe malul Dunării; scurgerea repede a coloanelor uriașe, pe podul legănat de valuri, marș forțat înainte, până la Crușeven; popas, pornire, cu scurte întreruperi, pe văi și pe dealuri, încoronată de ultima zi, care ne aruncă, pe o strașnică vreme de ploaie, în satul Toros, unde, amenințați de holeră, în sfârșit ne oprim.

Le văd, într'o clipă, toate. Gândul se avântă acum pe drumuri nebătute, spre Plevna, Grivița, pe unde bănuiesc că ne vom întoarce. Și-mi răsare în minte vestita cetate biruită, acum 36 de ani, de ai noștri, și inima mea tresaltă, la gândul că ne-am învrednicit a scutura aceleași biruitoare arme românești alături de mormintele scumpe.

22 Iulie.

Sânt ofițer de zi pe batalion și îndeplinesc cuvenitele corvezi. Deci nu mai am vreme să scriu la jurnal.

23—24 Iulie.

Ieșim, de dimineață, la manevră.

Tema închipuie un marș de flanc, pe valea Vidului. După un ceas, se semnalează „inamicul” — regimentul 30 Muscel. El coboară o culme, la Sud-Vest. Batalionul nostru ia poziție, „inamicul” se desfășură, încearcă a ne învălui aripa dreaptă, dar, întăriți de batalionul I-ii, îl respingem și-l silim a se retrage.

În ziua următoare, vine în tabără Comandan-
tul Corpului de armată și se interesează de sta-
rea sanitară a trupei.

25—26 Iulie.

Ne deșteptăm în sunetele muzicii.

O zi caldă, cu adevărat de Iulie. Masa o luăm, de câtva timp, pe batalioane și astăzi avem oaspeți pe comandanții de brigadă și regiment. O mare însuflețire între ofițeri. Vestea încheierii definitive a păcii mărește dispoziția tuturor.

După masă, are loc, în batalionul nostru, o producție. Înainte de a începe, comandantul regimentului vorbește ofițerilor asupra adevăratului rost al acțiunii militare a României, în Balcani. Vorbise, la o altă producție, un căpitan, și cuvântarea sa nu dase nota justă a intervenției noastre armate peste Dunăre. De aceea, comandantul

brigăzii a ținut să se expună exact interesele României, în actualele împrejurări, precum și temeiurile istorice ale acțiunii sale.

Urmează serbarea. Coruri disciplinate, executate de învățători, danțuri, jocuri de călușari, deosebit de frumoase, recitări de poezii, znoave, piramide, cu oameni improvizați și totuși precisi în mișcări.

A doua zi ne vine ordin a izola batalionul. Se comunicase, dela Lucoviț, moartea unui soldat din comp. a IX-a și se luă această nouă măsură de pază. Ne gătiam a ridica tabăra, când ploaia ne silește a rămâne pe loc.

Se discută, cu acest prilej, asupra holericii răposat. El a fost ridicat acum 6 zile și trimis, ieri, la Lucoviț, în spital, unde a murit îndată. Holera ar fi lăsat vreo urmă la tovarășii lui de cort și medicul e aplecat a crede că soldatul nu va fi fost holeric. Siguranță nu se poate avea asupra tuturor bolnavilor. În împrejurările de acum, cazurile nu se mai cercetează până la capăt, individual. „Suspectul” e ridicat, în genere, și trimis la Lucoviț, unde este Marele Cartier al holerei. Dacă moare, i se aplică, hotărît, eticheta „holeric”; dacă scapă — și așa is'a întors un plutonier dela noi, — atunci a avut „noroc”.

. 27 Iulie.

Mutăm tabăra batalionului la o parte, la câteva sute de metri. Un cordon de santinele taie orice legătură cu celelalte batalioane ale regimentului.

28 Iulie.

Astăzi avem sărbătoare.

Se săpase, pentru nevoile taberii, un puț. Fiindcă șederea noastră s'a prelungit aici, comandantul regimentului a pus să se desăvârșească lucrul și astfel, în câteva zile, meșterii companiei a VII-a au ghizduit puțul cu lespezi de piatră, l-au închis într'o frumoasă arcadă, sprijinită, de fiecare latură, de câte patru stâlpi și acoperită cu olane. Sub coperiș, un brâu de zimți, de cărămidă roșie, încinge clădirea. Pe frontispiciu s'au însemnat cuvintele: „*Fântâna Dâmboviței*”, iar în partea opusă: *Reg. III Dâmbovița, No. 22*. Pe fațada dinspre sat s'a zidit, de o parte, o piatră amintitoare, cu inscripția:

„*Fântâna Românească*”

Ca și Hristos, după a sa înviere, venit-a vi-teaza armată românească în mijlocul bravului popor bulgar și i-a zis: Pace Vouă! În amintire, compania a VII-a de Dâmbovița, reg. 22, a făcut această fântână, la 19—22 Iulie 1913, la Toros, spre sănătate și înfrățirea tuturor ce vor bea dintr'însă. Sub domnia Regelui Carol I.

Comandantul regimentului 22 fiind Locot.-Col. Anastasiu Ion, Ajutor Locot.-Col. Vlădescu Gh., Comandantului batalionului II Maior Băltăreț D., Comandantul comp. VII căpit. Poenăreanu I.

Făcut de
Locot. Rez. Pârjolescu Th.
Sub.-Lt. Marcel Ionescu”.

De cealaltă parte, o altă piatră, cu aceste rânduri:

„Comandamentul armatei:

Generalisim A. S. R. Ferdinand, Principe al României; comandantul Corp. II Crăiniceanu Gr., Gen. D.; comandantul Diviziei III Aslan Mihail, Gen. brig.; comandantul brigadei VI Panaitescu Sc., colonel. 1913”.

S'a adăogit, în limba bulgară, o inscripție, în care se amintește Țarul Ferdinand cu oștirea lui.

Fântâna s'a sfințit, cu solemnitățe, astăzi. S'au invitat locuitorii satului, în frunte cu notabilii și preoții lor. Comandantul reg. 28, din apropiere, a fost încă printre oaspeți. Preotul acestui reg. a oficiat, împreună cu doi preoți bulgari. S'au rostit de către ai noștri cuvântări, la care a răspuns, exprimând, călduros și elocvent, recunoștința poporului bulgar, învățătorul satului. S'a încins, apoi, în sunetele muzicei, hora și s'a cântat și recitat pentru cei de față.

Fântâna, de 11 m. adâncime, va fi o mare înlesnire, pentru locuitorii din poalele muntelui, nevoiți până acum să meargă trei kilometri, până în marginea satului, pentru apă. Așa cum a zidit-o regimentul, este un monument. Ori câtă ură nutresc împotriva noastră, Bulgarii nu vor fi pus a nimic un lucru folositor; dacă vor mai fi existând însă inscripțiile, care amintesc, — de altfel fără a jigni sentimentul național — de Regele României și de „viteaza” sa armată, ne putem întreba cu îndoială.

29 Iulie.

Imi vin două scrisori, din țară și câteva ziare. Una din scrisori e dela mamă-mea. Cetesc, cu înduioșare, măruntele ei șire, pe cele patru pagini.

Fantana Dambovitza

Se grăbește a mă vesti despre încheierea păcii și-și strecoară, în fiecare frază, înfiorarea ei, față de boala care bântuie oștirea. Ziarele mi-aduc „noutăți” tipărite acum zece zile.

Seara intru, de vreme, în cort. E o noapte superbă: platoul, valea, munții ânecați în pulberea de argint a lunii. Cu toate acestea nimeni nu rămâne afară, pentru minunatul tablou. Ofițerii s'au plictisit de atâta ședere în zadar, și poesia nu-i mai încântă. Eu m'am înarmat de mult cu stoicism și nu mă mai gândesc la întoarcere. Caut numai mijlocul de a-mi trece, mai liniștit, vremea, câtă este. Scurgerea timpului a ajuns, într'adevăr, pentru cei mai mulți, singurul ideal. Dar bătrânul, neîndurătorul Chronos își scutură, mereu nepăsător, leneșa lui aripă. El n'are de ce să se zorească, nici de ce să-și încetinească mer-sul; de sute de mii de ani, cu aceiaș egală indiferență, măsoară nesfârșitul!

30 Iulie.

La *Teliș*, se oficiază *Te-Deum*, pentru încheierea păcii. În regiment, se împărtășește, pe batalioane, soldaților această știre.

Se vestește apoi că a doua zi vom porni spre Dunăre. Insufletire generală, în tabăra toată. Până noaptea se mișcă oamenii, gătindu-și muniția și efectele. Focuri mari pâlpâie sub cazanele de ceai ale trupei. Unii nici nu se mai culcă. Ai noștri sânt risipiți în gărzi. Le trimitem ordin să se întoarcă, la 3 ceasuri din noapte, în tabără.

31 Iulie.

Zgomotul mă trezește la 2 ceasuri noaptea. Se desfac corturile, se întoarcem ranițele, se ia, în

bidoane, ceaiul. În adăstarea ordinului de plecare, se dă foc paielor rămase dela corturi. Din toate părțile, limbile de foc se înalță la cer.

Când se crapă de ziuă, pornim. Trețcem prin *Dermanti* și coborîm în *Oglen*. Aici e acum Cartierul Diviziei. Reg. 6 de artilerie s'a așezat, înaintea noastră, dincolo de sat. Ne ducem mai departe, pe o culme de deal, acoperită de pădure. Batalionul nostru are un loc de toată frumusețea. Din tabără, privirea se pierde în creștetele, ce se descoperă mai mult, ale Balcanilor. Ne lipsește însă apa. Explorarea terenului dimprejur n'a dat de nici o urmă de izvor și sântem nevoiți să schimbăm locul.

Ne retragem, la amiază, în răcoarea pădurii. Cetesc portrete de Lamprecht, talmăcind, pentru căpitan, textul. Adoarme în curând, și mă furizez între oamenii plutonului. Le-am dat, a dineaori, scrisori, și-i întreb despre cele de acasă. Iau în totdeauna teancurile cu mine și le distribu personal, de grijă ca să nu se piarză vreuna. Numai cine a stat, săptămâni întregi, departe de ai săi, în zile de primejdie, poate ști câtă bucurie aduc acele câteva slove, trase, migălos, de o mână iubită, pe un petec de hârtie. Soldații, cari au primit răvașe de acasă, se înviorează, au poftă de vorbă și încep a ne spune despre grăul ce li s'a secerat, de prieteni ori rude, despre gospodăria pe care o îngrijește, harnic, femeia, care scie să-și vază tânărul de sănătate, să nu se gândească la dânsa ori la copii, căci ei sânt bine. Ce triste figuri au, dimpotrivă, cei cari n'au primit nici un rând de unde așteaptă! Dacă s'ar cunoaște câtă bucurie face, pe câmpul de războiu, o scrisoare și câtă durere se închide în sufletul de oștean, când lipsește această singură a lui legătură cu lumea iubită din țară, guvernele s'ar

sili mai mult a organiza serviciul poștei, în timp de războiu, tot atât de bine ca cele mai indispensabile servicii ale oștirii.

Soarele coboară, grăbit, la Apus. Lumina palidă se stinge, într'un mănunchiu de colori de toate nuanțele. Cine e iubitor al naturii, are, în această campanie, prilejul a vedea strălucite apusuri ori răsărituri de soare și de lună.

E noapte ca ziua și un aer cald adie printre corturi. Se aud carele, mânate în goană, pe șoseaua ce duce la Plevna. Sântem numai la 40 de klm. de vestitul oraș. Multă vreme n'am închis ochii, privind, prin ușa cortului, afară. Și, pentru că nici o bucurie nu trebuie să fie lungă, un văietat dureros mă scoate deodată din cort. Innebunise, în compania de alături, un soldat. Avusese, în copilărie, un acces, și acum i se trezise iarăși germenul bolnavei ereditați. Se văietă, plângea, rostind la vorbe fără șir, în care o idee revenia neîncetat:—Mi-ați luat banii, puterea mea, acum omoriți-mă și pe mine!

Soldații îmi spun că i-a furat cineva, ieri, sărăcia, câțiva lei, pe care-i păstră în buzunar și că de atunci a început el a deraiă. Acum, când i se dau banii, strânși dela camarazi, îi asvârle. Ce va fi simțind sălbatecul, care a dat prilej nebuniei?

Cu mare greutate potolim, o clipă, pe nefericit, îngrijind a fi trimis, a doua zi, la spital. Dar mereu, până în revărsatul zorilor, l-am auzit rostindu-și tânguirea printre corturi, în cadrul sublimei nopți.

1 August.

Batalionul își schimbă iarăș tabăra. Ne depărțăm la vreo 3 klm. de celelalte batalioane, în-

tr'o vale, prinsă de toate părțile de păduri și înfundată, în dreapta șoselei ce merge la Plevna.

Dela regiment ni se aduce vestea morții unui țigan din compania noastră, evacuat, câteva zile mai înainte, la Lucoviț. Ni-a părut tare rău de dânsul, căci eră un soldat dintre cei mai buni. Plutonierul-major adaogă, în privința lui, un amănunt dramatic. În ajunul plecării regimentului, veniseră țigăncile—nevasta și surorile nefericitului—și începuseră a-l boci amarnic, că pleacă la războiu. El le strigă să tacă și le asigură că se va întoarce acasă:

—Tăceți ,mieri, din gură! Eu am să mă întorc. Voi nu vedeți câtă lume se duce acolo?

I-a fost de tristă profeție! A pornit cu regimentul, a mers, drum lung, de sute de kilometri, îndurând greutățile marșului, pe arșița de foc și nu s'a codit niciodată, nici un semn de nemulțumire n'a dat. Și-ar fi mers, voinicul, tot atât de aprig, prin gloanțele dușmanului. N'a avut însă parte de aceasta și așteptă, ca și ceilalți, ziua dorită a întoarcerii. Într'o dimineață, par'că îl văd, palid la față, se vâietă de ameteți. Avusese și vărsături și l-am trimis, cu un gradat, la doctor. Isolat, în ziua aceea, la Infirmerie, a doua zi e trimes, în stare mai gravă, la ambulanța Diviziei, la Lucoviț. După două zile se prăpădește și e îngropat, discret, într'o clină de deal, unde nici urma nu i-o vor putea ști vreodată ai lui, nefericitele femei ce-l plângeau, prevestitor, în ajunul plecării sale pe câmpul de războiu.

2—3 August.

Petrecem vremea în obișnuitele corvezi ale batalionului. O jumătate de zi ne plouă, de nu poți scoate capul din foile cortului.

În ziua de 3 August, aflăm, la telefon, că vom porni, a doua zi, mai departe.

4 August.

Ne deșteptăm de vreme.

În tabără, niciodată nu poți întârziă pe stratul de paie. Oamenii se scoală dela miezul nopții, s'a-pucă la vorbă între dânșii și nu mai poți dormi. Ori câte ordine ai da, ca să se păstreze liniștea, obiceiul e adânc înrădăcinat în țărâtimea obișnuită a se scula când se mijește de ziuă. Și atunci te trezești odată cu soldații, cu mult înainte de răsăritul soarelui și, oricât ai fi de obosit, nu-ți pare rău de a fi pierdut o parte din vremea de somn. Vezi cerul cum scapără, deodată, la Răsărit, discul enorm al soarelui, ieșind la orizont și trezind natura la viață; îl urmărești din ochi, pe o rază furișată în cort, îl simți tot mai cald, pe măsură ce urcă în sus, pe întinderea albastră, și în vreme ce din toate părțile se ridică aburii de pe văi.

Strângem corturile, facem apelul și ne așezăm pentru revistă. Măcar că nu știm cât vom merge și azi și măcar că avem aici un splendid loc de tabără, oamenii se bucură cu toate acestea că pornesc mai departe. Când maiorul dete comanda cu *direcția la Carpați*, un ura formidabil ieși din toate piepturile.

O luăm, bucuroși, la drum; dar, după o oră de marș, ne oprim înaintea satului *Sadoveț*, tăbărînd pe o mizerabilă coastă, acoperită de miști.

Seara ascultăm conferința militară a unui căpitan, din reg. 30 Muscel. Un bubuit de tun, înaintea noastră, dă loc la tot felul de comentarii.

5 August.

Ne deșteptăm din noapte și ne punem în marș. Străbatem satul *Crușoviț* și tăbărîm, întreaga brigadă, de cealaltă parte, într'o mare câmpie, prăjită de soare.

6 August.

Pornim, la 5^{1/2}, înainte. Drumul coboară acum mereu, către Plevna. Câmpia se lărgeste. Innălțimile rămân numai în dreapta, strajă Vidului, ce șerpuiește pe lângă șosea.

După 10 klm. de marș, ne oprim la poalele „Munților Verzi”. La Nord, unde se desface calea către Plevna, se vede monumentul amintitor al luptelor purtate odinioară de Ruși. Mai departe, drept înainte, aruncat pe o coastă, Opanezul atrage privirea. Un ochiu mai ager deosebește chiar monumentul ce înseamnă locul vitejiei noastre mai vechi.

Comandantul brigăzii adună ofițerii călări și pornește cu dânșii, să vadă urmele lăsate de ai noștri în 1877—78. Incerc a mă țineă de ceată, pe un cal dela mitraliere, fără șea. Alunec însă repede jos, încalec din nou și iarăși sunt amenințat a cădeă, în fuga mărunță a roibului. U în-torc, cu multă greutate, spre tabără.

Imi pareă rău că n'am izbutit a mă improviza călăreț. Dar seara, când cei plecați s'au întors, târziu de tot, mi-a părut bine că rămăsesem. Au rătăcit drumul, s'au innămolit, s'au ostenit mult și nu s'au ales aproape cu nimic. Iar un coleg, care plecase, îndrăzneț, cum încercasem eu, a rămas, cu oasele rupte, în Plevna, pentru a veni, în căruță, a doua zi.

7 August.

Drumul ne duce pe lângă apa Vidului. Trecem pe dinaintea movilei, stăpânite de un tun, pe locul unde s'a predat Osman-Paşa. Dincolo de apă, dăm numai decât în Plevna.

Străbatem, în sunetele muzicei, oraşul. Urcăm, de cealaltă parte, la Griviţa. Ne oprim în faţa Capelei ridicată de Rege vitejilor săi. Gradaţi şi învăţători, din fiecare companie, intră, pe rând, însoţiţi de ofiţeri, înnăuntru. Ei citesc cu pietate numele săpate în bronz, privesc, în religioasă tăcere, craniile şi ciolanele aşezate în subsol. Mulţime de coroane atârnă pe pereţii cavoului. Unele sânt proaspete: între ele deosebesc pe aceia a elevilor liceului „Carol I”.

Afară, cei ce fuseseră înnăuntru, explică celorlalţi. Aceştia rămân totuş cu o mare părere de rău că au fost la uşa monumentului şi nu l-au putut vedea.

Coborîm devală şi ne oprim la câţiva kilometri mai departe. Intindem corturile, pe pământul umed al miriştii.

Drumul meu s'a sfârşit. De trei zile mi-a venit ordin de demobilizare. Am ţinut să însoţesc trupa până în aceste locuri istorice. Mă gătesc acum de drum. Imi iau rămas bun dela şefi, dela camarazi, dela ostaşii plutonului meu. Mă urc într'un poştalion şi mă întorc la Plevna. Pentru câţiva lei, capăt, la hotelul „Balcan”, o cameră curată.

După o lună şi jumătate mă culc întâia oară pe o saltea, îmi sprijin capul pe o perină. Nu mai simt frigul, ce mă răzbiă, în cort, prin pelerina de cauciuc. Toate acestea mă fac să mă cred, uneori, în vis. Sună, în oraş, goarneau româneşti;

de afară, desprind adesea crâmpeie de fraze, în limba noastră: adorm într'o nedumerire, pe care nu sânt în stare s'o deslușesc în astăseară.

8 August.

Mă scol de dimineată. Imi trebuie biletul de trecere peste Dunăre. Mă îndrept spre Marele Cartier General al armatei.

Plevna e un oraș mare, cu străzi destul de frumoase, în centru. Monumente îl împodobesc în toate părțile. Intr'o mică grădină, Bulgarii au adunat amintirile războiului, purtat de alții, acum 36 de ani, cu dușmanul pe care l-au răpus astăzi. Baia, în stil de moscheie, atrage, mai încolo, privirile.

Ceva lipsește totuș acestui oraș, pentru a fi modern. Prea multe uliți neîngrijite către margine, prea multe mahalale.

Încerc a da o telegramă în țară, dar nu mi se primește. La telefon n'am mai mult noroc. Capăt cel puțin un loc, în cariola poștei, pentru a mă duce la gară, unde e Marele Cartier General. Amabilitatea unui Colonel dela Statul-Major îmi dă repede biletul de trecere, precum și un loc în camionul-automobil, ce tocmai plecà, pentru corespondență, la Turnu-Măgurele.

În zgomotul asurzitor al mașinei, străbatem încă odată orașul. Pe drumul către Grivița, dăm peste Reg. 28. Spun conductorului să încetinească mersul, fiindcă știam ce pacoste sânt automobilele, când te afli în marș, pe șosea. Apucăm, la stânga, spre Nicopole. Șoseaua trece peste culmile Griviței. Capela rămâne la dreapta; la stânga, creasta tăiată de șanțuri, rămășiță a strașnicei întăriri a lui Osman. Înainte se lasă vestita Vale a Plân-

gerii, în fața căreia vezi altă creastă, cu urmele meterezurilor păstrate până azi. Mai departe, în dreapta drumului, enormele grămezi de pământ, străbătute de șanțuri, cu frontul spre câmpie,— resturi ale puternicului redan care a fost.

Camionul sboară, pe șoseaua de piatră. Facem popas în satul, de aspect săsesc, *Asenevo* și, la 2 ore d. a., imensele bălți ce ajung la șosea ne spun că sântem la Dunăre. Ocolim de câteva ori pe după malul de piatră și deodată avem înaintea noastră podul.

Intrăm în Nicopole. Rătăcesc, o oră, pe ulițele orașului, care e mai mult turcesc. Trec apoi dincolo, în *Turnu-Măgurele*.

Când intri în T.-Măgurele, după ce ai trecut prin Plevna și Nicopole, ai cu adevărat impresia că, din Orientul pitoresc și murdar, ai descins într'un colț din Apus.

La ora 9^{1/2} seara, mă urc în trenul de București. Până în zorii zilei, când ajung în Găești, nu pot închide ochii.

Pe peronul gării, mă salută funcționarul stației. Nici un birjar. O iau, încet, pe șosea. Se deschideau prăvăliile târgului. Toți se uită la mine, într'un chip curios, din toate părțile mi se îndreaptă ciudate saluturi.

Venisem, în sfârșit, *per tot discrimina rerum*, din războiu; și camenii erau surprinși că mă vedeau.

Atunci am înțeles pentru întâia oară, mai serios, că puteam să nu mă mai întorc: dacă nu din pricina focurilor, măcar din a holerei.

Târziu, după două săptămâni, a sosit și regimentul la cazarmă. Am îmbrăcat uniforma și m'am repezit la Târgoviște. Doriam să mai văd oame-

nii, înainte de a se risipi. I-am găsit afară, în tabără. Mi s'au părut tăcuți, fără chef. Lunga ședere la Zimnicea, cu ploile de zile întregi, ucisese într'înșii toată dispoziția.

Când m'au văzut, s'au mirat mult, deși la plecarea mea le spusese că ne vom mai vedea, înainte de a ne despărți de oștire. Indată s'au făcut cerc în jurul meu. Incep a-i strigă pe nume, și unul câte unul răsar, cu fața înseninată. M-am încredințat că sânt în păr, câți plecaseră, acum două luni, dela regiment și m-am bucurat că profeția mea se împlinise.

Mi-am luat rămas bun dela dâșii și le-am făgăduit că-i voi căuta, când voi avea prilej, prin satele lor. Iar când le-am vorbit de chemarea ce poate să mai vie încă, mi-au răspuns toți, voios, că sânt gata să se întoarcă, oricând.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

